

L'obra cartogràfica del Dr. Salvador Llobet i l'editorial Alpina

Maria Carme MONTANER i GARCIA
Anna M. CASASSAS i YMBERT
Institut Cartogràfic de Catalunya. Cartoteca

L'estudi de la història de la cartografia no té una relació gaire llarga a Catalunya. D'altra banda, l'interès dels estudiosos s'ha centrat sovint en la cartografia antiga i hi ha, per tant, pocs estudis sobre la cartografia catalana dels segles XIX i XX. Aquest fet ens ha esperonat a iniciar un treball de recuperació de les obres i de les persones que, sovint d'una manera particular, han treballat en aquest camp. Els treballs cartogràfics del Dr. Llobet i la seva tasca al capdavant de l'editorial Alpina són una de les fites importants en aquesta història de la cartografia catalana que queda pendent d'escriure.

La vessant cartogràfica del Dr. Salvador Llobet potser no és tan coneguda com la seva obra geogràfica, però no per això és menys important. És important des d'una perspectiva científica la seva labor com a cartògraf, i des d'una perspectiva de divulgació, com a editor de mapes.

Som conscients que aquest article només és una primera aproximació a la figura del Dr. Llobet com a cartògraf i editor, però representa un volum considerable d'informació recollida com també un intent de sistematització i delimitació del tema que permetrà obrir noves vies per a futures investigacions.

La recopilació de dades ha estat difícil i laboriosa, com passa sovint quan es fa història de fets recents. Agraïm profundament la col·laboració de la Sra. Montserrat Llobet, filla i successora de Salvador Llobet en la direcció de l'editorial Alpina, que ens ha facilitat molta informació sobre publicacions i edicions, sense la qual no ens hagués estat possible d'elaborar una bona part d'aquest treball. Agraïm també una llarga conversa amb el Sr. Joan Quera, que ens ha parlat de les persones, les idees i els objectius dels anys inicials de l'empresa.

Salvador Llobet, cartògraf

El Dr. Llobet va desenvolupar la seva faceta de cartògraf en el doble camp de la cartografia topogràfica i de la temàtica. En el primer cas, va ser a través de l'editorial Alpina de la qual parlarem més endavant. Abans, però, veurem algunes de les aportacions més destacades que va dur a terme com autor de mapes temàtics.

En alguns dels seus treballs geogràfics més significatius, el Dr. Llobet va incloure mapes temàtics de vegetació que han tingut un paper rellevant no sols des del punt de vista de la informació que contenen sinó també per les tècniques cartogràfiques utilitzades.

Els primers mapes, referits a la cobertura vegetal o mantells de vegetació, els trobem inclosos en els treballs del Montseny i d'Andorra de l'any 1947.¹ El Dr. Llobet destaca la importància geogràfica del tema no des d'un punt de vista estrictament botànic sinó d'interrelació entre diversos elements (clima, assentaments, etc). D'aquí que la confecció de mapes com a instrument visualitzador i entenedor d'aquestes característiques tingui un pes específic important. Són els següents:

- «El Montseny: mantos de vegetación», por Salvador Llobet; Benítez Girón dib., 1:50.000, Barcelona: (imp.) I.G.M. Bové (1947), 1 mapa: col. 39×59 cm, full 51×61 cm.
Dins: Salvador Llobet, *El medio y la vida en el Montseny*. Barcelona: C.S.I.C., 1947.²
- «Andorra: mantos de vegetación», por Salvador Llobet; topografía según M. Chevalier, 1:50.000, Barcelona: (imp.) I.G.M. Bové (1947), 1 mapa: col. 55×66 cm, full 61×68 cm
Dins: Salvador Llobet, *El medio y la vida en Andorra*. Barcelona: C.S.I.C., 1947.

Per elaborar aquesta cartografia, el Dr. Llobet va prendre com a base dos mapes topogràfics publicats anteriorment. En el cas d'Andorra, va fer servir el realitzat per Marcel Chevalier l'any 1925,³ que, tot i els errors que comenta que hi ha observat,⁴ era l'única base topogràfica d'aquest principat. Pel que fa al Montseny, va utilitzar el mapa que el Centre Excursionista de Catalunya havia publicat l'any 1924.⁵ Sobre aquest material, el Dr. Llobet hi anotava les observacions que feia directament. Ell mateix ho explica:

«...hem recorregut tota la regió, i hem assenyalat en el mapa (...) les capes vegetals que representaven pisos de vegetació, bo i procurant la major exactitud geogràfica que la representació del relleu en el mapa i la nostra observació, basada en punts de referència pròxims, podia apreciar a primera vista».⁶

Per a la representació gràfica d'aquesta informació, el Dr. Llobet utilitzà el sistema emprat per Henri Gaussen⁷ en la confecció del mapa de les «produccions vegetals» de França. Aquest sistema, es basa en la combinació de signes i games de colors per a la representació d'espècies vegetals i pisos de vegetació respectivament. D'aquesta manera aconsegueix destacar clarament els mantells de vegetació dominants alhora que s'especifiquen espècies aïllades. La utilització de les games de color ajuda a distingir àrees fàcilment relacionables amb altres elements geogràfics de la superfície cartografiada. Els treballs de Gaussen en aquest camp foren capdavanters tal com assenyalaren Monkhouse i Wilkinson en el seu manual ja clàssic.⁸

Per als seus mapes, el Dr. Llobet es basà concretament en el full «Portvendres» de la sèrie *Carte des productions végétales*⁹ de Gaussen. La simbologia adoptada per a cada

espècie és la mateixa que en el mapa francès i la gama de colors és molt semblant. Pel que fa al Montseny, es distingeixen 10 tipus de mantells de vegetació amb deu tonalitats diferents i se situen 13 espècies d'arbres i 26 d'arbustos i altres plantes. En el cas d'Andorra, els mantells són 8, els tipus d'arbres 10 i els arbustos 9. El resultat són dos mapes temàtics molt complets pel que fa al contingut i innovadors en el panorama de la cartografia temàtica catalana.

Anys més tard, fruit de la participació del Dr. Llobet en l'elaboració del *Plan de Ordenación de la provincia de Barcelona*, es van publicar, juntament amb la memòria, cinc mapes referits a diferents aspectes provincials, un dels quals sobre boscos i cultius. Tot i que aquest mapa no va signat, pel tema que tracta se li pot atribuir, més si tenim en compte la referència que se'n fa en la relació de la seva *Bibliografía científica principal*, revisada per ell mateix i publicada al final de l'edició catalana del llibre *El medio y la vida en el Montseny* (pp. 35-38). Es tracta del mapa:

«Mantos de vegetación: bosques y cultivos» (provincia de Barcelona), 1:290.000 Barcelona: Consejo Provincial de Urbanismo, Arquitectura y Vivienda, 1959, 1 mapa: col. 47×43 cm

Dins: *Plan General de Ordenación de la provincia de Barcelona: memoria*. Barcelona: Consejo Provincial de Urbanismo, Arquitectura y Vivienda, 1959.

Aquest mapa, encara que del mateix tema que els dos anteriors, té unes característiques pròpies. En primer lloc, pel fet de ser un treball d'àmbit provincial, és un mapa de conjunt a escala 1:290.000. En aquest cas s'han suprimit els signes que designaven espècies i només es diferencien pisos de vegetació a través dels diferents colors. Es distingeixen vuit tipus de boscos, així com prats i erms i dos tipus de cultiu: secà i regadiu. En conjunt constitueix una molt bona síntesi dels tipus de vegetació que predominen a la província. Cal destacar la utilització de colors de tonalitats intenses en la impressió del mapa, que fan que es destaquï molt la informació.

Finalment, el mapa temàtica més difós del Dr. Llobet és segurament el publicat a la Geografia de Catalunya:

«Distribución proporcional dels principals conreus a Catalunya» (1:700.00) (Barcelona: AEDOS, 1958), 1 mapa: 39×39 cm

Dins: Salvador Llobet «L'explotació del camp», *Geografia de Catalunya*, dir. Ll. Solé Sabarís. Barcelona: AEDOS, 1958, vol. I, entre pp. 400-401.

Es tracta d'un mapa a escala més petita que els anteriors sobre tipus de conreus. La representació dels elements es fa mitjançant símbols de formes i colors diferents. L'element més diferenciador respecte als mapes anteriors és que desapareixen les taques de color que delimitaven mantells de vegetació degut a la introducció d'un nou element: la variable quantitativa. El mapa no només especifica les àrees amb els respectius conreus dominants, sinó que en dóna la producció proporcional i ho representa mitjançant línies de diferent gruix. Aquesta substitució de la uniformitat del color per un ratllat que expressa quantificació, revaloritza la importància d'aquest mapa, que ha esdevingut un punt de referència en l'evolució de la cartografia temàtica catalana.

La contribució del Dr. Llobet en aquest camp de la cartografia temàtica destaca sobretot en la utilització i difusió de tècniques cartogràfiques molt addients que denoten una preocupació i un interès notables. La utilització dels mètodes de Gaussens o la combinació de variables qualitatives i quantitatives en són un exemple. De totes maneres, la seva faceta de cartògraf no s'acaba aquí. Les inquietuds geogràfiques i excursionistes el portaren al capdavant d'una iniciativa editorial sense precedents: l'editorial Alpina.

Salvador Llobet, editor de mapes

La història de l'editorial Alpina

Ja des de començament de segle, determinats sectors de la societat catalana havien denunciat la manca de cartografia topogràfica del país. El retard en la confecció del Mapa Topográfico Nacional de España 1:50.000 havia portat en l'època de la Mancomunitat a la creació d'un Servei Geogràfic per a l'elaboració d'un mapa de Catalunya a escala 1:100.000.¹⁰ Malauradament, aquesta empresa no es va arribar a acabar i amb la Guerra Civil s'estroncaren totes les possibilitats de dur a terme qualsevol iniciativa pública o privada a nivell català. El període de la postguerra fou encara més precari pel que fa a la cartografia ja que els mapes eren un element estratègic de primer ordre, sobretot en les zones frontereres de muntanya.

L'arrelament de l'excursionisme a Catalunya va fer més palesa aquesta mancança, i així un grup d'amics relacionats amb el món de l'excursionisme i amants de la cartografia decidiren crear una editorial per publicar mapes topogràfics. L'empresa fou constituïda el 6 de febrer de 1946.¹¹ No era un projecte fàcil i més si tenim en compte que es tractava de tirar endavant una labor totalment voluntarista, dedicant-hi hores lliures i sense cap afany de fer diners. El nucli inicial el constituïen persones de formació diversa però que en certa manera es complementaven, i junts es llançaren de cap en l'aventura sense imaginar la repercussió que acabaria tenint amb el pas dels anys. Es tractava d'un geògraf, Salvador Llobet; un geòleg, Noel Llopis; un enginyer que treballava en el Servei Cartogràfic de la Diputació de Barcelona, Josep Maria Puchades; i un dibuixant d'arts gràfiques, Xavier Coll. Des del començament, un llibreter, Joan Quera, s'encarregà de la distribució.

L'objectiu inicial era fer una editorial destinada als excursionistes on, al costat dels mapes topogràfico-excursionistes que servien com a instruments per conèixer el país i de recull de toponímia, es publicuessin guies i manuals sobre l'excursionisme. La idea seguia una mica els models de cartografia francesa que hi havia per a la vessant nord del Pirineu. Els exemples a seguir foren el mapa en fulls a escala 1:100.000 del «Ministère de l'Intérieur», publicat per la llibreria Hachette a començaments de segle, i les guies amb mapa del Pirineu que realitzà P. Soubiron en el anys vint.

Les tres primeres obres de la nova editorial vegeren la llum pública el mateix any 1946. Es tractava d'una traducció al castellà del Manual de l'alpinisme, publicat pel Club Alpin Suisse l'any 1943, d'un mapa: el full de Sant Llorenç del Munt, i d'una guia: la de l'alta vall del Carançà. Responien a un projecte editorial de caràcter eminentment popular i de divulgació, amb la intenció de posar la cartografia a l'abast d'un públic molt ampli. Calia trobar l'equilibri entre el mapa com a element científic i com a eina d'orientació, fàcil

d'utilitzar. L'èxit de l'empresa ha confirmat que no es van equivocar i que van ser capaços, amb pocs medis, de dissenyar una cartografia apta per a un públic majoritari.

L'editorial, instal·lada a Granollers, la va dirigir des del començament Salvador Llobet. Actualment, és dirigida per la seva filla Montserrat Llobet i per Joan Coll, fill de Xavier Coll.

Els autors

Els autors i col·laboradors de l'editorial Alpina han estat molt nombrosos al llarg d'aquests quaranta sis-anys. Els primers autors van ser els mateixos fundadors de l'editorial i, més tard, se n'hi afegiren d'altres. Trobem gent de molt diversa formació que ha intervingut en algun o alguns dels aspectes de la confecció dels mapes, des de l'aixecament topogràfic al recull de toponímia, el dibuix, etc. A part dels autors que firmen les obres, uns quants mapes, consten com a «formats per l'equip de l'editorial Alpina», format pràcticament pels mateixos editors.¹² També hi ha alguns fulls que han canviat d'autors en edicions posteriors.

S'hauria d'emprendre la confecció d'una relació exhaustiva de tota la gent que ha col·laborat en l'empresa, però és una tasca difícil ja que, creiem, depassa de molt el centenar de col·laboradors. Entenem que és convenient, però, donar algunes dades dels primers autors i col·laboradors de l'editorial.

Salvador Llobet (Granollers 1908-1991). Geògraf. Fundador i ànima de l'editorial, que va dirigir fins a la seva mort. Hem destacat abans la seva labor en el camp de la cartografia temàtica i aquí el trobem com autor de molts dels mapes topogràfico-excursionistes i altres obres de l'editorial. Col·laborador científic i investigador del CSIC des de 1953, s'incorporà a la Universitat de Barcelona el 1967, on anys després fou nomenat catedràtic de geografia.

Xavier Coll (Barcelona 1900-1980). Magnífic dibuixant d'arts gràfiques, va tenir cura de la resolució tècnica dels mapes. Al marge d'aquesta responsabilitat, sabem que es dedicà a fer nombroses sortides de camp per anotar minuciosament qualsevol detall i recollir toponímia. A més d'alguns dels mapes topogràfico-excursionistes, és autor dels mapes anecdòtics de la Col·lecció Popular. Era membre del Club Muntanyenc Barcelonès.

Noel Llopis Lladó (Barcelona 1911-Sant Vicenç dels Horts 1968). Geòleg, membre del CSIC i professor auxiliar de la Universitat de Barcelona. Obtingué la càtedra de geografia física d'Oviedo i fou el primer catedràtic d'estratigrafia de Madrid. Destacat excursionista i autor de molts dels mapes, així com traductor del *Manual d'alpinisme*, primera publicació de l'editorial, Alpina. A més, fora de l'editorial és autor d'un bon nombre de mapes geològics.

Josep Maria Puchades i Benito (Granollers 1913-Barcelona 1982). Enginyer. Va ser molts anys cap del Servei Cartogràfic de la Diputació de Barcelona. També exercí com a enginyer municipal de moltes ciutats catalanes. Autor dels primers mapes de l'editorial, entre els quals el que va iniciar la sèrie. Cap als anys cinquanta deixà l'editorial Alpina i fundà l'editorial Montblanc, des de la qual també realitzà i edità un bon nombre de mapes i llibres de temàtica geogràfica i excursionista.

Antoni Bescós. Fins ara hem trobat poques dades d'aquest col·laborador de l'editorial. Treballava amb Puchades en el Servei Cartogràfic de la Diputació de Barcelona, i ben aviat treballà per l'Alpina. Era dibuixant i, a més de realitzar alguns dels fulls per a les col·leccions d'aquesta editorial, el trobem com a dibuixant de molts dels mapes fets a Catalunya en la postguerra.

Ramon de Semir i d'Arquer (Barcelona 1900-1988). Amb anterioritat a la seva tasca a l'Alpina, havia realitzat alguns treballs cartogràfics notables (*Vall Ferrera*, 1936; *Montserrat*, 1949). Va ser molts anys president del Club Muntanyenc Barcelonès.

Joan Quera i Graupera (Barcelona 1910). Llibreter reconegut en el món de l'excursionisme, es preocupà ben aviat de la manca de cartografia que hi havia a Catalunya. Abans de la fundació de l'editorial Alpina va tenir la iniciativa de vendre mapes en còpies ozalid que encarregava al dibuixant Antoni Bescós. Des de 1946, tingué cura de la distribució de les obres d'aquesta editorial.

Les publicacions

Les publicacions de l'editorial Alpina tenen una gran unitat al llarg dels anys, tot i les diferències que s'hi poden observar en la presentació. Majoritàriament són obres de format petit o «de butxaca», d'una utilitat pràctica directa (excepte les monografies, de caire més teòric) i de divulgació.

La llengua utilitzada, tant en els textos com en les cartelles i llegendes dels mapes, va ser al principi i durant molts anys el castellà, per raons de censura. Només fa excepció el mapa d'Andorra a 1:40.000 que des de 1963 sortia amb la cartella en català. Malgrat la llengua «externa» s'intentà des del principi donar els topònims en català, corregint i ampliant els mapes oficials tot i els problemes de permisos, evidents en l'època. Des de 1986 han començat a sortir edicions catalanes, sobretot dels mapes de les serralades litorals, i actualment hi ha una vintena de mapes íntegrament en català, a part del full de Montserrat que té una versió catalana i una de castellana. Tot i això, l'existència d'un mercat important a l'exterior alenteix la catalanització de tota l'obra, ja que la duplicació de tota la producció en dues llengües seria molt costosa.

El ritme i la freqüència de les edicions ve marcat per la demanda i per l'extensió de les tirades. En un principi, les tirades van ser curtes (segons recorda el Sr. Quera), fet que permetia la correcció dels errors que es podien detectar en els mapes. Les obres es reediten sovint, algunes vegades fins i tot en anys consecutius. Amb dades referides només als mapes excursionistes i generals, de 1946 a 1963 els 33 mapes que es publiquen tenen un promig de 7,5 reedicions cada un, i només 4 es reediten entre 1 i 3 vegades. Entre 1964 i 1975, de 21 mapes 7 es publiquen entre 1 i 3 vegades i la resta té entre 5 i 6 reedicions. De 1976 a 1981 les publicacions són 15, 13 les obres amb d'1 a 3 edicions, i el promig de reedició de cada obra és 2,3 vegades. A part de raons obviades de temps, la baixada del segon període és deguda a l'aparició dels mapes generals, amb una acceptació menor que els mapes topogràfico-excursionistes. Sobre les altres obres (guies i manuals) s'ha trobat poca informació per a poder-la quantificar, però sembla que, excepte en el cas del llibre *Orientación en la montaña*, que ha vist 6 reedicions, les altres només s'editen una o dues vegades.

Les xifres generals de publicacions es troben a l'annex II. S'observa una baixada molt forta de les primeres edicions des de 1970 i un augment progressiu de les reedicions. Aquesta disminució és deguda en gran part a que l'editorial se centra en la publicació dels mapes topogràfico-excursionistes i abandona gairebé del tot els altres tipus de publicació.

Les publicacions de l'editorial Alpina van tenir un gran èxit des del primer moment, èxit que s'ha mantingut fins ara. El nombre de reedicions i la difusió que té en són testimonis. El mercat principal és Catalunya però també la Península Ibèrica i l'estranger, gràcies sobretot a la cartografia del vessant sud del Pirineu. Tant la mateixa editorial com la llibreria Quera reben comandes de diversos llocs del món. La distribució directa o indirecta fa arribar els mapes de l'Alpina als racons més insospitats. La falta de competència i els preus molt assequibles, al costat de l'evident qualitat i oportunitat de les publicacions, són la clau de l'èxit.

L'editorial ha conservat la línia de publicacions proposada en el moment de la seva fundació: mapes-guies-manuals:

Els mapes: Hi ha quatre tipus de mapes: (1) els mapes topogràfico-excursionistes, que comentarem a part i que són els «mapes de l'Alpina» per excel·lència. (2) Els mapes urbans: l'editorial va publicar només dos mapes urbans a escala 1:5.000 i a una tinta. Duien unes cobertes taronges amb un text a l'interior. (3) Els mapes generals: mapes d'àmbit comarcal, provincial i de Catalunya. (4) Mapes «anecdòtics», sèrie de mapes pictòrics de zones conegudes, destinats a un públic poc avesat a la cartografia. Com a cosa curiosa citarem que, durant els anys 60, es van posar a la venda uns «Mapas orohidrográficos» que eren els mateixos mapes topogràfico-excursionistes però només amb la topografia i la hidrografia. En realitat eren tiratges aprofitant aquestes dues planxes, per publicar mapes muts amb finalitat didàctica. Amb això es captava el mercat que suposava l'alumnat d'escoles i sobretot d'universitat, on alguns dels membres de l'editorial donaven classe.

Les guies: Destinades al turisme més que a l'excursionisme. Sovint tenen un recolzament cartogràfic, o simplement gràfics o esquemes. Cal fer menció a part de tota la sèrie d'itineraris. D'entre ells, cal destacar-ne quatre anomenats *Selección de itinerarios gráficos*, que segueixen l'esquema dels fullets que acompanyen els mapes topogràfico-excursionistes, però s'ha suprimit el mapa i només hi ha una petita cartografia que segueix els itineraris descrits, i perfils que donen una idea dels desnivells. En la conversa mantinguda amb el Sr. Joan Quera, ens va explicar que la publicació d'aquests quatre itineraris gràfics responia a moments en què la censura no els donava els permisos corresponents per a publicar els mapes habituals.

Els manuals: És el grup menys desenvolupat. Es distingeixen dues línies: els manuals d'excursionisme i espeleologia, que responen a la política popular i utilitària de l'editorial i que tenen força èxit; i un apartat més erudit de monografies locals que entronquen amb els fullets dels mapes excursionistes.

Els mapes

De totes les obres que publica l'editorial Alpina, mereix un comentari a part la cartografia topogràfico-excursionista, que és el material més emblemàtic de l'editorial i constitueix un apartat important dins de la cartografia de Catalunya.

La presentació dels mapes ha variat poc amb els anys. Tot i la introducció de nous elements, han conservat una estructura inicial que fa que siguin reconeguts fàcilment, fins pel públic menys avesat a l'ús de cartografia. Fem un resum dels trets principals.

Escala: Els mapes són a escala 1:25.000 o 1:40.000. La tria de l'escala és en funció de l'extensió del massís, per tal que estigui representat en un sol full.

Àrees representades: Es distingeixen bàsicament tres zones que són les serralades costeres catalanes (des del Garraf fins al Cap de Creus), el Prepirineu i el Pirineu (català, aragonès i navarrès) i altres serralades que inclouen mapes dels Pics d'Europa, del Guadarrama i de la Serra de Gredos. El darrer mapa, publicat poc després de la mort del Dr. Llobet, és de la zona dels Ports de Beseit.

Coordenades: Els mapes porten coordenades geogràfiques. Les primeres edicions prenen com a Longitud origen el meridià de Madrid. Més tard, s'hi afegí l'equivalència per calcular les coordenades del meridià de Greenwich. Les darreres edicions ja estan referides a aquest meridià.

Topografia: La topografia de base es treu del *Mapa Topogràfic Nacional 1:50.000* de l'*Instituto Geográfico y Catastral* (actualment *Instituto Geográfico Nacional*). També es consulta altra cartografia més o menys recent que hi pugui haver de la zona. Sovint s'han utilitzat mapes fets anteriorment pels mateixos autors. Aquest és el cas del mapa d'Andorra fet per N. Llopis o el mapa de Montserrat fet per R. de Semir. A partir d'aquí, els autors enriqueixen el mapa amb informacions útils per als excursionistes com ara senders, fonts, refugis, etc. obtingudes sobretot a través de sortides al camp. Cal remarcar que en algunes de les edicions fetes a començaments dels anys cinquanta ja hi consta que han estat completades amb dades fotogramètriques.

Una de les tasques més dificultoses durant molts anys, segons recorda el senyor Quera, va consistir en l'obtenció dels permisos necessaris per copiar la base topogràfica del *Mapa Topogràfic Nacional 1:50.000*, que es va autoritzar sempre que canviessin l'escala i no fessin cap modificació topogràfica, encara que comprovessin —com així va ser— que hi havia incorreccions.

La representació de la topografia és per corbes de nivell cada 20 metres —que en alguns casos poden ser 10 metres— i amb corba mestra cada 100 metres. En edicions posteriors incorporen tintes hipsomètriques que ressalten el relleu. D'aquesta manera l'excursionista, amb un cop d'ull pot apreciar fàcilment els desnivells i les alçades. Els intervals entre un color i un altre varien en cada full. Es distingeixen fins a sis intervals diferents amb una gradació de colors verds i marrons. Les alçades superiors en la muntanya mitja són verd-marronoses i en alta muntanya són blanques.

Tall: El tall del full —això és, l'àrea cartografiada— està directament relacionat amb l'extensió del massís i de l'escala utilitzada. Precisament, per tractar-se d'un mapa excursionista, cal que bona part dels recorreguts quedin inclosos en un sol full. D'aquesta manera, cada mapa té un format diferent i el conjunt de mapes no cobreix uniformement un territori. Així, hi ha fulls que encaixen o tenen trossos superposats, mentre que d'altres queden aïllats. Alguns fulls han sofert petites variacions, en edicions més modernes, pel que fa a l'àrea cartografiada.

Llegenda: La majoria de mapes porten incorporada una llegenda. En general s'especificuen aquells aspectes que poden ser de més interès per als excursionistes: diferents tipus de camins, tipus d'allotjaments, com ara refugis o càmpings, fonts, i també descriu les diferents divisions territorials. A part d'aquests signes més generals n'hi ha d'altres específics per a cada full, segons els elements que hi surten representats.

Toponímia: És notable el treball de camp realitzat pels membres de l'Alpina en el recull dels noms autòctons ja que les edicions del *Mapa Topogràfic Nacional* havien sigut i són nefastes en aquest punt. Si bé les edicions havien de ser òbviament en castellà, els topònims, ja de bon primer, es van intentar catalanitzar i ampliar. Aquest és potser un dels aspectes més destacables: la voluntat de recollir i donar a conèixer tot un patrimoni que, sobretot al començament, era gairebé prohibit.

Tintes: Si comparem mapes de les primeres edicions amb els que es fan actualment hi trobem una diferència de tonalitats notable, sobretot des que s'hi ha incorporat la hipsometria. Els colors utilitzats per als diferents elements del mapes són, en general, els següents:

— Blau: hidrografia; negre: toponímia, divisions administratives, nuclis urbans i edificacions aïllades, ferrocarril, cotes dels pics més importants, vèrtexs, línies elèctriques; siena: corbes de nivell; vermell: camins i carreteres, itineraris d'excursions, refugis i càmpings. La hipsometria és en sis tonalitats diferents a partir del verd i del marró.

Fullets: Els fullets o guies cartogràfiques que acompanyen cada mapa tenen tots la mateixa estructura. A vegades, l'autor o autors no són els mateixos que els del mapa. Aquests textos solen tenir al voltant de trenta pàgines (els primers en tenien menys) i donen informació geogràfica d'interès per a l'excursionista. Cal ressaltar que estan estructurats com una monografia regional en petit: una primera part de geografia física amb el relleu, clima i vegetació, i una segona part de geografia humana que tracta aspectes de poblament, arqueologia i comunicacions. S'hi afegeix una tercera part amb itineraris i excursions a peu i en cotxe. Al final hi figura una petita bibliografia. Quan la zona cartografiada té algun interès especial —com ara esports d'hivern, espeleologia, etc— també se'n dona informació. De bon començament, totes les cobertes eren de color taronja. Actualment s'editen en diferents colors segons la col·lecció: verd per a la franja litoral, carmí pel Pirineu, siena per a les regions dels Pics d'Europa i Serralada Central i taronja per a la resta. Hi ha algunes excepcions com el cas del full de Tossa, que porta unes tapes que reproduïxen una fotografia a tot color, destinades als turistes que, sobretot a l'estiu, visiten aquesta zona.

Cal notar que hi ha hagut molt pocs canvis en els mapes que s'han anat publicant. Com dèiem quan parlàvem del tall, s'han fet algunes modificacions pel que fa al territori representat i en alguns casos també s'han canviat títols (ex.: Maladeta - Alto Valle del Éssera). Alguns fulls, però, han sigut modificats totalment. És el cas d'Andorra que inicialment s'havia projectat a escala 1:25.000 en quatre fulls, dels quals només en van arribar a sortir dos i que es va passar a un sol full a escala 1:40.000. Un altre cas seria el de Montserrat, que primer va sortir a 1:10.000, més tard es va reduir a 1:40.000, però amb una finestra a 1:10.000 que ocupava gairebé tot el full i finalment es publica amb el recto a 1:40.000 i el verso a 1:10.000. Finalment, sembla que hi havia un projecte de treure el massís del Garraf en tres fulls, però el tercer, que havia de ser Olèrdola, no va arribar a sortir.

A més de la cartografia topogràfico-excursionista, l'editorial Alpina va publicar altres mapes d'entre els quals els de Catalunya, provincials i comarcals a escales 1:250.000, 1:200.000 i 1:100.000, respectivament. Constitueixen una cartografia destinada a unes finalitats més àmplies que les excursionistes com ara didàctiques o purament turístiques. Són mapes en colors, amb hipsometria i corbes de nivell i també es presenten plegats per a facilitar-ne el transport i la consulta.

Conclusions

El Dr. Llobet ocupa un lloc important en la cartografia catalana del segle XX, tant per la seva labor de divulgació de la cartografia com pels seus treballs específics de cartògraf. D'una banda, els mapes que acompanyen els seus estudis geogràfics no són només un complement per il·lustrar el text sinó que tenen un valor intrínsec: hi ha un treball aprofundit pel que fa a la informació que contenen i per les tècniques que s'utilitzen. D'altra banda, la seva tasca al capdavant de l'editorial Alpina ha representat tirar endavant un projecte que va més enllà de les activitats editorials habituals.

La iniciativa de fer una editorial excursionista és nova per a Catalunya i plenament encertada no només per l'èxit popular assolit, que demostra que l'editorial responia i respon a una necessitat real de l'excursionisme, sinó també per la qualitat de la feina feta, malgrat la precarietat inicial de medis i els entrebancs oficials.

Menció especial mereix el treball de recull de toponímia que representen els mapes de l'editorial. Fou un esforç considerable lligat estretament als plantejaments ideològics de l'empresa: no és simplement una editorial destinada als excursionistes, o només amb uns plantejaments comercials, sinó que hi ha una voluntat de «fer país», encara que no estigui lligada a uns plantejaments polítics concrets. Les publicacions de l'editorial han contribuït al coneixement del país i a la pervivència de la tradició excursionista catalana.

Les línies d'actuació de l'editorial al llarg dels anys deixen entreveure tendències diverses però l'encert de la direcció ha estat saber connectar amb les necessitats del seu públic tot i els canvis que ha sofert la societat durant gairebé mig segle. Els mapes de l'Alpina es troben a tot arreu, en els llocs més remots, i el model de mapa propi d'aquesta editorial s'ha convertit gairebé en un genèric: molts excursionistes saben interpretar només els mapes de l'Alpina. Moltes generacions hem après a llegir cartografia sobre els mapes d'aquesta editorial, l'ànima de la qual fou el Dr. Salvador Llobet.

Notes

¹ Vegeu la bibliografia

² El mapa del Montseny s'ha consultat en l'edició catalana: *El Montseny, mantells de vegetació* imprès per l'Institut Cartogràfic de Catalunya i inclòs dins l'edició catalana de 1990.

³ *Les vallées d'Andorre: carte entièrement levée sur le terrain, dressée et dessinée par Mr. Marcel Chevalier*, 1:50.000, Chamberry: Dardel?, 1925, 1 mapa: col. 55×66 cm. «Carte publiée sous le haut patronage de l'Académie des Sciences de Barcelone (Real Academia de Ciencias y Artes) avec le concours du Club Alpin Catalan.

⁴ Llobet: Andorra, p. 6

⁵ *Mapa del Montseny*, executat a base d'altres mapes existents i en part aixecat de nou per Léo Aegerter, eng. topògraf, Estudios y Construcciones Locher, S. A., Geograph. Aust. Kümmerly & Frey, Berna, 1:50.000, Barcelona: Centre Excursionista de Catalunya, 1924.

- ⁶ Llobet: Montseny, ed. catalana, p. 75.
- ⁷ Henri Gaussen (Cabrières d'Aigas, Provença 1891 - Tolosa 1981). Botànic. Professor de la Facultat de Ciències de Tolosa (Llenguadoc) i director del Servei del mapa de vegetació de França. És autor de diversos treballs sobre botànica, geografia, boscos, climatologia i cartografia. (Gran Enciclopèdia Catalana).
- ⁸ «No cabe duda que los mapas corocromáticos de vegetación más atrayentes realizados hasta ahora son franceses (nota). Estos mapas representan un triunfo del trabajo sobre el terreno, la composición y la impresión y un tributo a la obra de H. Gaussen» (Monkhouse i Wilkinson, p. 278).
- ⁹ *Carte des productions végétales: Flle. XXV-49 S-W: Port Vèndres S.W.* dressé par H. Gaussen, 1:50.000, Toulouse: Societé d'histoire naturelle de Toulouse et des Pyrénées, 1930, Paris: Impr. Service Géographique de l'Armée, 2 mapes en 1 full: col. 20×30 cm cada mapa, full 56×80 cm.
- ¹⁰ Montaner, Maria Carme: «El mapa geogràfic 1:100.000 una iniciativa cartogràfica institucional a Catalunya (1914-1941)», *Revista catalana de geografia* (època segona), nº 6 (nov. 1987), pp. 55-60.
- ¹¹ Pardo, p. 210
- ¹² Per exemple l'edició de 1954 del full del Farell va signada per S. Llobet, X. Coll i J.M. Puchades «técnicos de la editorial Alpina».

Bibliografia

- GALERA, Montserrat, VILA i VALENTÍ, Joan (1985): «Cartografia de Catalunya: recull històric», *Gran Geografia comarcal de Catalunya*, vol. 19, Barcelona: Fundació Enciclopèdia Catalana.
- GAUSSEN, H. (1925): *But et intérêt pratique de la carte des productions végétales*, Toulouse: Impr. Vve. Bonnet (Documents pour la Carte des productions végétales; 1).
- (1927): *Principes botaniques suivis dans la construction des cartes des productions végétales*, Paris: Librairie Paul Lechevalier (Documents pour la Carte des productions végétales; 2).
- LLOBET, Salvador (1958): «L'explotació del camp», *Geografia de Catalunya-I: Geografia general*, dir. Ll. Solé Sabarís. Barcelona: AEDOS.
- (1947): *El medio y la vida en el Montseny: estudio geográfico*, Barcelona: C.S.I.C., hi ha una edició catalana: *El medi i la vida al Montseny*. Granollers: Museu de Granollers i Agrupació Excursionista de Granollers, 1990.
- (1947): *El medio y la vida en Andorra: estudio geográfico*. Barcelona: C.S.I.C.
- MONKHOUSE, F.J. i WILKINSON, H.R. (1966): *Mapas y diagramas: técnicas de elaboración y trazado*, Vilassar de Mar: Oikos-Tau.
- PARDO, Jordi (1988): «La recuperació del patrimoni toponímic i la tasca dels mapes de l'editorial Alpina», *Actes de la XXXIII Assemblée Intercomarcal d'Estudiosos*, Granollers 17 i 18 d'octubre de 1987. Granollers: Museu de Granollers.
- Plan general de ordenación de la Provincia de Barcelona: memoria* (1959): Barcelona: Consejo Provincial de Urbanismo, Arquitectura y Vivienda.
- Tres-cents anys de cartògrafs catalans (s. XVIII-XX)*, Programa inèdit de l'exposició organitzada per la Cartoteca de l'Institut Cartogràfic de Catalunya de l'11 al 15 de març de 1991, en ocasió del 1er Congrés Català de Geografia.

Annex I: Relació de publicacions i anys d'edició de les obres de l'editorial Alpina

A) Mapes

1. Sant Llorenç del Munt-Serra de l'Obac (105). 1:25.000, 9 edicions: 1946, 1947, 1949, 1954, 1964, 1969, 1980, 1984, 1991.
2. Cingles de Bertí i de Gallifa (104). 1:25.000, 6 edicions: 1947, 1958, 1967, 1976, 1981, 1986.
3. El Montseny (103). 1:40.000, 12 edicions: 1947, 1949, 1952, 1956, 1958, 1961, 1964, 1970, 1973, 1977, 1987, 1990.
4. Ciudad de Granollers (s/n). 1:5.000, 1 edició: 1947.
5. Gran Barcelona (alrededores de Barcelona) (111). 1:25.000, 11 edicions, 1948, 1951, 1956, 1959, 1963, 1966, 1971, 1976, 1980, 1985, 1990.
6. Montnegre (114). 1:25.000, 8 edicions: 1949, 1956, 1963, 1966, 1971, 1975, 1980, 1987.
7. Garraf-Castelldefels (110). 1:25.000, 11 edicions: 1949, 1957, 1963, 1966, 1970, 1975, 1977, 1980, 1981, 1986, 1990.
8. Ciudad de Igualada (s/n). 1:5.000, 1 edició: 1949.
9. Costa Brava I: Tossa (116). 1:25.000, 7 edicions: 1950, 1959, 1965, 1973, 1977, 1982, 1989.
10. Ordal-Vallirana (109). 1:25.000, 9 edicions: 1950, 1957, 1963, 1967, 1972, 1978, 1984, 1985, 1991.
11. Andorra I: Valira d'Ordino (s/n). 1:25.000, 1 edició: 1951.
12. Sant Maurici-Els Encantats (210). 1:25.000, 10 edicions: 1952, 1960, 1964, 1966, 1972, 1975, 1977, 1980, 1984, 1991.
13. El Corredor (113). 1:25.000, 9 edicions: 1953, 1959, 1960, 1964, 1972, 1976, 1981, 1986, 1991.
14. Sant Mateu (112). 1:25.000, 8 edicions: 1954, 1959, 1963, 1964, 1972, 1978, 1983, 1990.
15. Andorra III: Baix Valira (s/n). 1:25.000, 1 edició: 1954.
16. El Farell (106). 1:25.000, 7 edicions: 1955, 1961, 1965, 1969, 1975, 1982, 1990.
17. Picos de Europa I: Covadonga (303). 1:25.000, 8 edicions: 1956, 1963, 1968, 1972, 1974, 1978, 1981, 1985.
18. Moianès (102). 1:25.000, 8 edicions: 1957, 1962, 1967, 1973, 1977, 1978, 1984, 1990.
19. La Maladeta-Aneto (207). 1:25.000, 11 edicions: 1958, 1963, 1966, 1969, 1972, 1974, 1977, 1980, 1981, 1984, 1988.
20. Moixeró-La Molina (219). 1:25.000, 8 edicions: 1958, 1964, 1968, 1971, 1975, 1978, 1988, 1990.
21. Serra del Cadí-Pedraforca (218). 1:25.000, 8 edicions: 1959, 1963, 1967, 1970, 1977, 1981, 1986, 1990.
22. Sant Salvador de les Espases-Terrassa (108). 1:25.000, 7 edicions: 1959, 1962, 1966, 1973, 1978, 1979, 1986.
23. Guillerics-Còllsacabra (101). 1:40.000, 8 edicions: 1959, 1963, 1966, 1970, 1975, 1980, 1986, 1990.
24. Montgrony-Fonts del Llobregat (220). 1:25.000, 8 edicions: 1960, 1963, 1967, 1971, 1975, 1979, 1983, 1988.
25. Posets-Benasque (206). 1:25.000, 9 edicions: 1960, 1964, 1967, 1968, 1972, 1974, 1981, 1985, 1989.

26. Puigsacalm-Bellmunt (224). 1:25.000, 7 edicions: 1960, 1966, 1970, 1974, 1978, 1985, 1990.
27. La Ribagorça (208). 1:25.000, 8 edicions: 1961, 1964, 1968, 1972, 1975, 1978, 1984, 1988.
28. Montardo-Aigües Tortes (209). 1:25.000, 11 edicions: 1961, 1963, 1965, 1966, 1967, 1970, 1974, 1977, 1981, 1985, 1990.
29. Montserrat (s/n). 1:10.000, 1 edició: 1960.
30. Costa Brava II: Cadaqués (115). 1:80.000, 7 edicions: 1962, 1967, 1973, 1977, 1980, 1984, 1988.
31. Rasos de Peguera-Serra d'Ensija (223). 1:25.000, 8 edicions: 1962, 1963, 1965, 1969, 1974, 1978, 1984, 1988.
32. Montserrat (107). 1:10.000 i 1:40.000, 7 edicions: 1963, 1966, 1970, 1974, 1978, 1983, 1989.
33. Andorra i sectors fronterers (213). 1:40.000, 13 edicions: 1963, 1968, 1970, 1972, 1973, 1974, 1976, 1977, 1979, 1980, 1983, 1985, 1987.
34. Puigmal-Núria-Carança (216). 1:25.000, 8 edicions: 1964, 1966, 1969, 1971, 1977, 1982, 1986, 1989.
35. Pica d'Estats-Vall Ferrera i de Cardós (211). 1:40.000, 8 edicions: 1964, 1968, 1972, 1975, 1977, 1981, 1985, 1990.
36. Mapa de Catalunya (401). 1:250.000, 6 edicions: 1964, 1966, 1968, 1970, 1973, 1978.
37. Taga-Valls de Ribes i de Sant Joan (221). 1:25.000, 8 edicions: 1965, 1968, 1973, 1976, 1978, 1979, 1985, 1991.
38. Costabona-Coll d'Ares (217). 1:25.000, 7 edicions: 1966, 1968, 1968, 1973, 1976, 1980, 1986.
39. Picos de Europa II: Naranjo de Bulnes (304). 1:25.000, 7 edicions: 1966, 1970, 1973, 1977, 1981, 1984, 1987.
40. La Vall d'Aran (228). 1:40.000, 10 edicions: 1966, 1970, 1973, 1975, 1978, 1980, 1982, 1983, 1986, 1990.
41. Guadarrama (301). 1:25.000, 5 edicions: 1967, 1977, 1986, 1987, 1991.
42. La Pedriza (305). 1:25.000, 1 edició: 1967.
43. Montsent de Pallars-Sort (215). 1:25.000, 6 edicions: 1968, 1973, 1977, 1980, 1985, 1989.
45. Província de Girona (402). 1:200.000, 3 edicions: 1969, 1973, 1976.
46. Província de Tarragona (403). 1:200.000, 2 edicions: 1969, 1973.
47. Valle de Ordesa-Vignemale (204). 1:40.000, 8 edicions: 1970, 1971, 1974, 1977, 1980, 1986, 1988, 1990.
48. Pont de Suert-Escales (214). 1:40.000, 5 edicions: 1970, 1975, 1979, 1986, 1990.
49. Província de Barcelona (404). 1:200.000, 3 edicions: 1970, 1973, 1976.
50. Província de Lleida (405). 1:250.000, 3 edicions: 1970, 1973, 1977.
51. El Montsec (225). 1:40.000, 4 edicions: 1972, 1977, 1983, 1989.
52. Vallès-Maresme (mapa comarcal) (407). 1:100.000, 2 edicions: 1972, 1979.
53. La Garrotxa (226). 1:40.000, 5 edicions: 1973, 1976, 1979, 1985, 1990.
54. Barcelonès-Baix Llobregat-Garraf-Penedès (mapa comarcal) (408). 1:100.000, 1 edició: 1974.
55. Alto Cinca-Ordiceto-Bachimala-Cotiella (205). 1:25.000, 5 edicions: 1976, 1979, 1982, 1987, 1990.
56. Panticosa-Formigal (203). 1:25.000, 5 edicions: 1979, 1980, 1984, 1988, 1991.
57. Candanchú-Canfranc (202). 1:25.000, 3 edicions: 1981, 1987, 1991.

59. Sierra de Gredos (302). 1:40.000, 3 edicions: 1983, 1984, 1991.
60. Ansó-Hecho (201). 1:40.000, 3 edicions: 1984, 1987, 1991.
61. Roncesvalles-Roncal (227). 1:40.000, 1 edició: 1985.
62. Cerdanya (229). 1:50.000, 2 edicions: 1985, 1986.
63. Montgarri-Montvalier (230). 1:25.000, 2 edicions: 1986, 1990.
64. Cotiella-Peña Montañesa (231). 1:25.000, 2 edicions: 1986, 1990.
65. El Turbón (232). 1:40.000, 2 edicions: 1987, 1990.
66. Sierra de Guara I (233). 1:25.000, 2 edicions: 1988, 1990.
67. Sierra de Guara II (234). 1:25.000, 1 edició: 1990.
68. Canigó (235). 1:40.000, 1 edició: 1990.
69. Els Ports (236). 1:40.000, 1 edició: 1991 (20 set.)

Mapes anecdòtics

- A1. Fuentes de las montañas de Barcelona: mapa anecdótico, por X. Coll. 3 edicions: 1949, 1956, 1963.
- A2. Núria-La Molina: mapa anecdótico, por X. Coll, N. Llopis, M. Ojeda. 2 edicions: 1951, 1963.
- A3. Playas de Catalunya: mapa anecdótico, por D. Llovera. 1 edició: 1952.
- A4. Cataluña turística: mapa simplificado. 2 edicions: 1971, 1977.

B) Guies

- B 1. Alto valle del Carançà, por N. Llopis (mapa a 1:25.000). 1 edició: 1946.
- B 2. Cap de Creus, por J. Garriga (gràfic a 1:50.000). 1 edició: 1948.
- B 3. Bellmunt, por R. Vinyeta (mapa a 1:25.000). 1 edició: 1949.
- B 4. Puigsacalm, por R. Vinyeta. 1 edició: 1951.
- B 5. Els Munts, por R. Vinyeta. 1 edició: 1953.
- B 6. Les Gorgues, por R. Vinyeta. 2 edicions: 1953, 1956.
- B 7. Vall Ferrera, por R. de Semir. 2 edicions: 1953, 1961.
- B 8. La Vall d'Aran turística y documental, por R. de Semir. 3 edicions: 1968, 1971, 1974.
- B 9. El Torcal en la ruta de la Costa del Sol, por R. Cabanas. 1 edició: 1968.
- B10. Boi-Taüll, por R. Vila Blanch. 1 edició: 1971.

Itineraris

- B11. Itinerarios por las cordilleras costeras catalanas, por M. Arnau (con 6 esquemas cartográficos). 1 edició: 1948.
- B12. Selección de itinerarios gráficos. 1: Del Vallés al Maresme. 1 edició: 1951.
- B13. Selección de itinerarios gráficos. 2: Alto Vallés Occidental. 1 edició: 1951.
- B14. Selección de itinerarios gráficos. 3: Montserrat. 1 edició: 1952.
- B15. Selección de itinerarios gráficos. 4: Del Corredor al coll de Parpers. 1 edició: 1953.
- B16. Arqueología y folklore: excursiones por los alrededores de Barcelona, por X. Coll (mapa a 1:25.000). 2 edicions: 1953, 1957.
- B17. Excursiones por carretera: 1, por J. Quera (con gráficos de ruta). 5 edicions: 1957, 1959, 1963, 1966, 1969.
- B18. Excursiones por carretera: 2, por J. Quera (con gráficos de ruta). 3 edicions: 1961, 1965, 1970.
- B19. Rutas turísticas de Cataluña: 1, por F. Gurri Serra (con itinerarios y gráficos). 3 edicions: 1966, 1970, 1975.

B20. Rutas turísticas de Cataluña: 2, por F. Gurri Serra (con itinerarios y gráficos). 1 edición: 1969.

B21. Serra de Collserola (Tibidabo), por X. Coll (con mapas esquemáticos). 1 edición: 1984.

C) Manuals

C1. Manual de alpinismo del Club Alpino Suizo, traducción de N. Llopis. 1 edición: 1946.

C2. Granollers: estudio geográfico e histórico, por S. Llobet (plànol a 1:5.000). 1 edición: 1951.

C3. La Garriga: geografía y topografía, por Julio Pardo Canalís. 1 edición: 1951.

C4. Nociones de espeleología, por N. Llopis. 1 edición: 1957.

C5. Orientación en la montaña: la brújula y el mapa topográfico (con 40 gráficos didácticos). 6 edicions: 1963, 1966, 1971, 1974, 1978, 1981.

C6. La Baronia de Montbui, por J. Badia. 1 edición: 1970.

C7. Sota terra pel Club Muntanyenc Barcelonès. 1 edición: 1970.

C8. Exposición del libro de montaña: 1953, por el Club Muntanyenc Barcelona. 1 edición: 1970.

Annex II

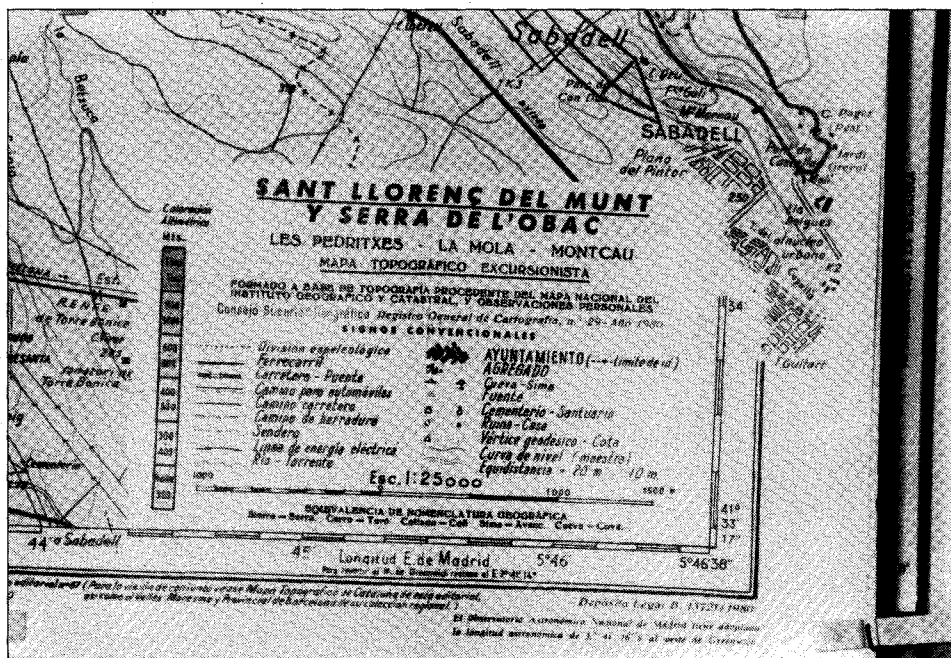
Taula cronològica de les publicacions de l'editorial Alpina

Any	les edicions	Reedicions	Total
1946	(3) 1, B1, C1		3
1947	(3) 2, 3, 4	(1) 1	4
1948	(3) 5, B2, B11		3
1949	(5) 6, 7, 8, A1, B3	(2) 1, 3	7
1950	(2) 9, 10		2
1951	(7) 11, A2, B4, B12, B13, C2, C3	(1) 5	8
1952	(3) 12, A3, B14	(1) 3	4
1953	(6) 13, B5, B6, B7, B15, B16		6
1954	(2) 14, 15	(1) 1	3
1955	(1) 16		1
1956	(1) 17	(5) 3, 5, 6, A1, B6	6
1957	(3) 18, B17, C4	(3) 7, 10, B16	6
1958	(2) 19, 20	(2) 2, 3	4
1959	(3) 21, 22, 23	(5) 5, 9, 13, 14, B17	8
1960	(3) 24, 25, 26	(2) 12, 13	5
1961	(4) 27, 28, 29, B18	(3) 3, 16, B7	7
1962	(2) 30, 31	(2) 18, 22	4
1963	(3) 32, 33, C5	(16) 5, 6, 7, 10, 14, 17, 19, 21, 24, 28, 29, 31, 32, A1, A2, B17	19
1964	(3) 34, 35, 36	(8) 1, 3, 12, 13, 14, 20, 25, 27	11

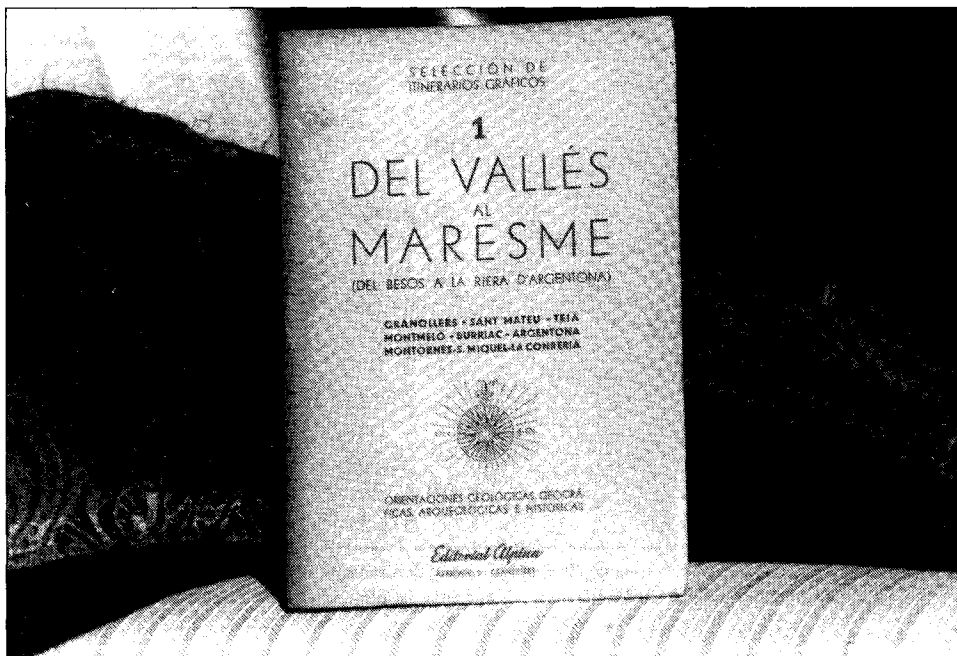
Any	les edicions	Reedicions	Total
1965	(1) 37	(5) 9, 16, 28, 31, B18	6
1966	(4) 38, 39, 40, B19	(14) 5, 6, 7, 12, 19, 22, 23, 26, 28, 32, 34, 36, B17, C5	18
1967	(2) 41, 42	(8) 2, 10, 18, 21, 24, 25, 28, 30	10
1968	(3) 43, B8, B9	(9) 17, 20, 25, 27, 33, 35, 36, 37, 38	12
1969	(4) 44, 45, 46, B20	(7) 1, 16, 19, 31, 34, 38, B17	11
1970	(7) 47, 48, 49, 50, C6, C7, C8	(13) 3, 7, 21, 23, 26, 28, 32, 33, 36, 39, 40, B18 B19	20
1971	(2) A4, B10	(9) 5, 6, 20, 24, 34, 44, 47, B8, C5	11
1972	(2) 51, 52	(10) 10, 12, 13, 14, 17, 19, 25, 27, 33, 35	12
1973	(1) 53	(16) 3, 9, 18, 22, 30, 33, 36, 37, 38, 39, 40, 43, 45, 46, 49, 50	17
1974	(1) 54	(12) 17, 19, 25, 26, 28, 31, 32, 33, 44, 47, B8, C5	13
1975		(12) 6, 7, 12, 16, 20, 23, 24, 27, 35, 40, 48, B19	12
1976	(1) 55	(9) 2, 5, 13, 33, 37, 38, 45, 49, 53	10
1977		(20) 3, 7, 9, 12, 18, 19, 21, 28, 30, 33, 34, 35, 39, 41, 43, 44, 47, 50, 51, A4	20
1978		(14) 10, 14, 17, 18, 20, 22, 26, 27, 31, 32, 36, 37, 40, C5	14
1979	(1) 56	(8) 22, 24, 33, 37, 48, 52, 53, 55	9
1980		(14) 1, 5, 6, 7, 12, 19, 23, 30, 33, 38, 40, 43, 47, 56	14
1981	(1) 57	(11) 2, 7, 13, 17, 19, 21, 25, 28, 35, 39, C5	12
1982	(1) 58	(4) 9, 16, 40, 55	5
1983	(1) 59	(8) 14, 24, 32, 33, 34, 40, 44, 51	9
1984	(2) 60, B21	(11) 1, 10, 12, 18, 19, 27, 30, 31, 39, 56, 59	13

Any	les edicions	Reedicions	Total
1985	(2) 61, 62	(11) 5, 10, 17, 25, 26, 28, 33, 35, 37, 43, 53	13
1986	(2) 63, 64	(13) 2, 7, 13, 21, 22, 23, 34, 38, 40, 41, 47, 48, 62	15
1987	(1) 65	(8) 3, 6, 33, 39, 41, 55, 57, 60	9
1988	(1) 66	(8) 19, 20, 24, 27, 30, 31, 44, 47	9
1989		(7) 9, 25, 32, 34, 43, 51, 58	7
1990	(2) 67, 68	(21) 3, 5, 7, 14, 16, 18, 20, 21, 23, 26, 28, 35, 40, 47, 48, 53, 57, 63, 64, 65, 66	23
1991	(1) 69	(9) 1, 10, 12, 13, 37, 41, 57, 59, 60	10

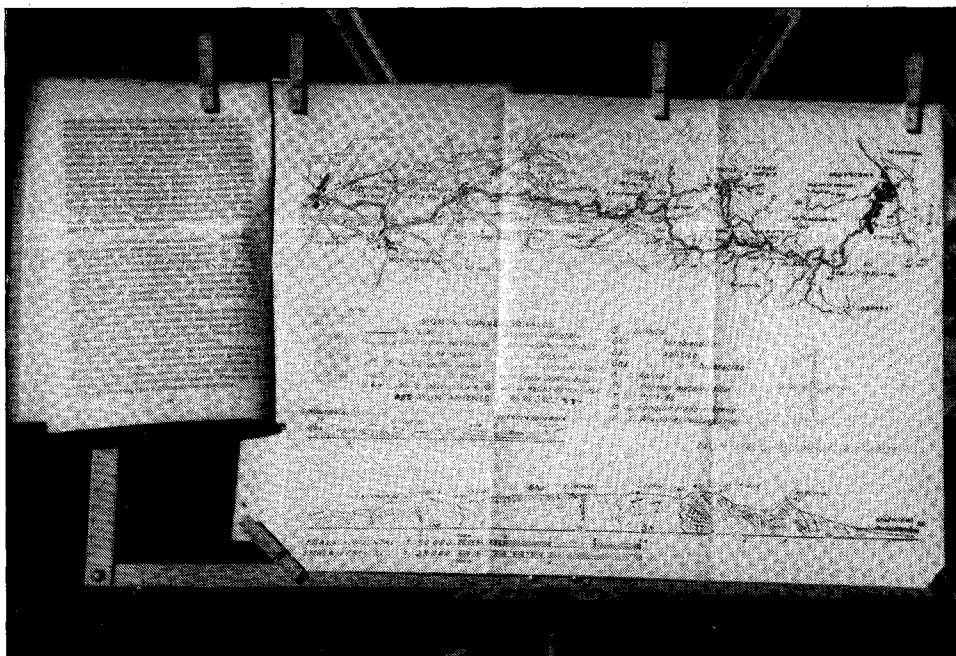
Fons cartogràfic de la Cartoteca de Catalunya de l'Institut Cartogràfic de Catalunya, del Centre Excursionista de Catalunya i col·leccions particulars de les autors. Informació directa de l'editorial facilitada per la senyora Montserrat Llobet.

Carte-la del full de Sant Llorenç, el primer que va sortir de l'editorial Alpina. La fotografia correspon a una edició posterior.

Coberta del 1er. número de la selecció d'itineraris gràfics.

Un dels esquemes que acompanyen les descripcions de la secció d'itineraris gràfics.

El doctor Salvador Llobet amb el professor Antonio Gómez Ortiz als Banys del Vernet, el mes d'octubre de 1990, en ocasió de la reunió sobre L'aiguat de 1940.